

TOIMENPIDEALOITE 8/2014 vp

Lasten ja nuorten harrastussetelin käyttöönotto

Eduskunnalle

Hallitusohjelman linjauksissa todetaan eriarvoisuuden kasvun olevan vaaraksi suomalaiselle hyvinvointiyhteiskunnalle ja elämäntavalle. Hallituksen tavoitteena on ollut köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen, ja selviä päätöksiä tämän kehityksen estämiseksi onkin tehty mm. perusturvaratkaisuissa. Yhtenä tavoitteena on valmistella laaja-alainen köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä vähentävä toimenpideohjelma.

Hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman ns. kärkihankkeista yksi on hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen ja sosiaalisten ongelmien ennalta ehkäiseminen ja tätä tukevien elämäntapojen vahvistaminen. Sen alaisuudessa on lueteltu seuraavat toimenpidekokonaisuudet: nuorten osallisuuden edistäminen, ennalta ehkäisevän toiminnan korostaminen järjestötyössä sekä liikunnallisten ja kulttuuristen elämäntapojen vahvistaminen.

Lasten ja nuorten syrjäytyminen on yksi aikamme vakavimmista ongelmista. Syrjäytymiselle on laskettu myös hintoja: nuorten yhteiskuntatakuuta käsittelevän raportin mukaan yhdestä syrjäytyneestä aiheutuva kansantulon menetys on noin 700 000 euroa, jos syrjäytyminen kestää koko odotettavissa olevan eliniän. 40 000 syrjäytynyttä nuorta maksaa noin 30 miljoonaa euroa vuodessa. Toinen puoli asiaa on luonnollisesti syrjäytymisen hinta yksilölle. Siinä oleellisesti suurempaa kuin taloudellinen hinta on nähdä syrjäytymisen inhimillinen vaikutus: yhteiskunnallinen osattomuus ja erinäiset elämässä selviytymisen ja pärjäämisen ongelmat, jotka siihen liittyvät.

Harrastuksista syrjäytyminen

Yksi osa syrjäytymisilmiötä on lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien eriarvoistuminen. Harrastuksista syrjäytyminen vahvistaa usein niitä vaikutuksia, jotka liittyvät esimerkiksi vanhempien syrjäytyneisyyteen, koti- tai kouluongelmiin ja putoamiseen koulutuksen ulkopuolelle. Harrastuksista syrjäytyminen merkitsee menetettyä mahdollisuutta harrastaa sitä asiaa tai toimintaa, jonka kokee itselleen kykyjen tai kiinnostavuuden puolesta hyödylliseksi tai muulla tavoin läheiseksi. Samalla yksilö menettää harrastamiseen liittyvän mahdollisuuden vahvistaa itsetuntoaan, identiteettiään ja hyvinvointiaan. Harrastuksista syrjäytyminen merkitsee myös usein jäämistä kehittäviä harrastuksia omaavien kaveripiirin ulkopuolelle. Se merkitsee leimautumista omissa ja muiden silmissä.

Lähtökohtaisesti jokaisella lapsella tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet harrastaa, mutta liian usein käy niin, ettei vähävaraisten lapsiperheiden tai yksinhuoltajien lapsilla ole kerta kaikkiaan varaa kustantaa lapsiensa harrastuksia. Tuore Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2014:2 (Mitä maksaa — Sosioekonomisen taustan yhteys lasten ja nuorten liikuntaan) on selvittänyt laajasti harrastusmaksujen kehittymistä. Selvityksen perusteella kustannusten nousu on ollut viimeisten kymmenen vuoden aikana nopeaa, ja nykyisin harrastuskulut alkavat olla liian korkeita jo keskituloisille työssä käyville perheillekin. Harrastuksista syrjäytyminen uhkaa yhä useampia suomalaisia lapsia ja nuoria.

Harrastuskulujen alentaminen

Joitakin hyviä askelia lasten yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien kehittämiseksi on otettu. On käynnistetty maksutonta koulujen iltapäiväkerhotoimintaa sekä käynnistetty OKM:n urheiluseuroille suunnattu pilottihanke, jossa halutaan kehittää vähävaraisten urheiluharrastusmahdollisuuksia, ja etsitään uusia malleja taloudellisen tasa-arvon toteutumiseksi urheiluseuratoiminnassa. Myös valtion antaman seuratuksen tasoa on nostettu ja avustuksen saannin ehtoja on muutettu harrastusmaksujen alentamiseksi. Lisäksi OKM:n toiminta- ja taloussuunnitelmaan 2012–2015 on sisällytetty maininta selvittää mahdollisuudet luoda liikunnan harrastusseteli.

Sen sijaan kuntapuolella käytännöt harrastuskulujen alentamiseksi ovat kirjavia ja kohtelevat lapsia asuinpaikasta riippuen kovin epätasa-arvoisesti. Osana ehkäisevää toimeentulotukea kunnat voivat antaa vähävaraisille lapsiperheille tukea harrastustoimintaan, mutta tiedot ympäristä kertovat tuen olevan kovin eritasoista, ja usein käy niin, ettei tukea löydy lainkaan. Kuntien suurimmat satsaukset kohdistuvat liikuntapaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon, joilla mahdollistetaan edulliset tilat harrastamiseen.

Harrastusseteli apukeinona

Monet eri kansalaisjärjestöt (esim. Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi) ja tahot (Valtion nuorisoneuvottelukunta Nuora, Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin) ovat puhuneet lasten harrastussetelin tai sitä vastaavan mallin käyttöönottamisen puolesta. Myös OKM:n toimesta asiaa on selvitetty useilla eri tavoilla.

On aivan selvää, että mahdollisen seteli- tms. järjestelmän toteuttaminen ei ole yksinkertainen toimenpide. Se koskee paitsi harrastusmahdollisuuksien tarjonnan osalta kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikkaa, myös sosiaalisen aseman ja tukien arvioinnin ja toteuttamisen osalta sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon alaa sekä mahdollisesti tietosuojaja ja muiden oikeudellisten kysymysten osalta oikeusministeriön ja verotuskysymysten osalta valtiovarainministeriön hallinnon alaa. Siksi harrastussetelin käyttöönotta-

miseksi voitaisiin alkuvaiheessa järjestää pilottihanke, jossa testataan harrastussetelijärjestelmän toimivuutta pienessä, keskisuuruisessa ja suuressa kaupungissa.

Vähävaraisten harrastamisen ja osallistumisen asia pysyy joka tapauksessa ajankohtaisena myös jatkossa. Huhtikuussa 2014 taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta pohtinut opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä kiinnitti loppuraporttissaan huomiota vähävaraisten mahdollisuuteen käyttää taide- ja kulttuuripalveluja ja esitti ns. kulttuuripassia nykytilannetta parantamaan. Liikuntasektorilla asia nousee esiin viimeistään hallitusohjelmaan sisältyvän liikuntalain uudistamisen yhteydessä.

Harrastussetelin puolesta puhuvat monet asiat. Seteli myönnettäisiin tulosisidonnaisin perustein, ja se olisi suunnattu perheille esimerkiksi Kelan myöntämänä etuutena. Harrastussetelin arvoa voitaisiin porrastaa perheen tulotason mukaan, jolloin kaikkein vähävaraisimmat perheet hyötyisivät siitä eniten, mutta myöskään suurten harrastusmaksujen kanssa tuskailevat keskituloiset eivät olisi järjestelmän ulkopuolella. Harrastusseteli ei vaikuttaisi perheelle myönnettävän toimeentulotuen suuruuteen. Harrastusseteli olisi kaikille tasavertainen riippumatta harrastuksen sisällöstä. Se voitaisiin myöntää niin kulttuuri- kuin urheiluharrastukseenkin. Lisäksi se olisi myös asuinpaikasta riippumatta tasa-arvoinen, ja setelin käyttö ei olisi käyttäjiä leimaavaa, koska jo nykyisin erilaiset kulttuuri- ja liikuntasetelit ovat vakiintuneet monien työpaikkojen tavaksi ylläpitää työntekijöiden työkykyä.

Perheen taloudellisen aseman ei pitäisi määrittellä lapsen harrastamista, ja kuten hallituksen strategiataavoitteissa todetaan, sukupuolvelta toiselle periytyvä köyhyys ja syrjäytyminen on katkaistava.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallitus käynnistää vakavan selvitystyön lasten ja nuorten harrastussetelin käyttöönottamiseksi. Mukaan selvitystyöhön tulee ottaa kaikki hallinnonalat, joita asia koskee. Lisäksi mukaan

*tarvitaan niin liikunta- ja kulttuurialan-
kin toimijoita, kuntasektorin edustajat*

*sekä Kansaneläkelaitos etuuden mah-
dollisena myöntäjänä.*

Helsingissä 24 päivänä kesäkuuta 2014

Risto Kalliorinne /vas
Pauliina Viitamies /sd
Sauli Ahvenjärvi /kd
Merja Kyllönen /vas
Aino-Kaisa Pekonen /vas
Silvia Modig /vas
Ritva Elomaa /ps
Jari Myllykoski /vas
Anna Kontula /vas
Erkki Virtanen /vas
Markus Mustajärvi /vr
Jyrki Yrttiaho /vr
Eila Tiainen /vas
Johanna Karimäki /vihr
Kari Uotila /vas
Pirkko Mattila /ps
Juha Väätäinen /ps
Reijo Hongisto /ps
Osmo Soininvaara /vihr
Timo V. Korhonen /kesk
Heikki Autto /kok
Mika Kari /sd
Elsi Katainen /kesk
Markku Rossi /kesk
Antti Rantakangas /kesk
Hanna Tainio /sd
Kari Tolvanen /kok
Kristiina Salonen /sd
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Jaana Pelkonen /kok
Sampsa Kataja /kok
Mirja Vehkaperä /kesk
Teuvo Hakkarainen /ps
Kaj Turunen /ps
Katja Taimela /sd
Suna Kymäläinen /sd
Kauko Tuupainen /ps
Tom Packalén /ps
Arja Juvonen /ps
Pauli Kiuru /kok
Tapani Mäkinen /kok

Outi Mäkelä /kok
Rakel Hiltunen /sd
Raimo Piirainen /sd
Tuula Väätäinen /sd
Matti Saarinen /sd
Riitta Myller /sd
Inkeri Kerola /kesk
Satu Haapanen /vihr
Pertti Hemmilä /kok
Pentti Kettunen /ps
Mikko Alatalo /kesk
Martti Korhonen /vas
Anne Holmlund /kok
Saara Karhu /sd
Heli Paasio /sd
Miapetra Kumpula-Natri /sd
Kimmo Kivelä /ps
Ari Jalonen /ps
Eeva-Maria Maijala /kesk
Eero Reijonen /kesk
Ilkka Kantola /sd
Maria Lohela /ps
Merja Kuusisto /sd
Tuula Peltonen /sd
Sari Palm /kd
Seppo Kääriäinen /kesk
Juho Eerola /ps
Lasse Hautala /kesk
Tytti Tuppurainen /sd
Arto Pirttilahti /kesk
Mikko Savola /kesk
Aila Paloniemi /kesk
Jouko Skinnari /sd
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Jukka Kärnä /sd
Osmo Kokko /ps
Jukka Kopra /kok
Lauri Heikkilä /ps
Martti Mölsä /ps
Markku Eestilä /kok
Antti Kaikkonen /kesk

TPA 8/2014 vp — Risto Kalliorinne /vas ym.

Oras Tynkkynen /vihr
Leena Harkimo /kok
Antti Lindtman /sd
Ari Torniainen /kesk
Anssi Joutsenlahti /ps
Jari Lindström /ps
Johannes Koskinen /sd
Stefan Wallin /r
Kari Rajamäki /sd
Tapani Tölli /kesk
Maria Tolppanen /ps
Ismo Soukola /ps
Timo Heinonen /kok
Simo Rundgren /kesk
Mika Niikko /ps
James Hirvisaari /m11
Päivi Lipponen /sd

Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Laila Koskela /ps
Markku Mäntymaa /kok
Kimmo Tiilikainen /kesk
Tuomo Puumala /kesk
Mari Kiviniemi /kesk
Lea Mäkipää /ps
Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Juha Rehula /kesk
Anne-Mari Virolainen /kok
Leena Rauhala /kd
Arto Satonen /kok
Pertti Salolainen /kok
Eeva-Johanna Eloranta /sd
Sinuhe Wallinheimo /kok
Jukka Gustafsson /sd
Janne Sankelo /kok